

Мороз І. В.,

студентка 6 курсу, 2 групи, господарсько-правового факультету Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.

ДЕФОРМАЦІЯ ПРАВОСВІДОМОСТІ ЯК ПРИЧИНА РЕЦИДИВНИХ ЗЛОЧИНІВ

Ключові слова: рецидивна злочинність, правосвідомість, адаптація.

Анотація. У даній роботі розглянута проблема деформації правосвідомості осіб, які потрапили до місць позбавлення волі, а також проблема адаптування осіб до життя в соціумі.

Ключевые слова: рецидивная преступность, правосознание, адаптация.

Анотация. В данной работе рассмотрена проблема деформации правосознания лиц, которые попали в места лишения свободы и проблема их адаптации жизни в социуме.

Keywords: recidivism, legal awareness, adaptation.

Summary. At this article it is described the present problem of deformation of the legal consciousness of persons who have ended up in places of imprisonment and the problem of their adaptation to life in society.

З дитинства нас навчають тому що є добре, а що погано – це і є початок зародження людської правосвідомості. Вона є дуже динамічним явищем, вираження якого відбувається через поведінку людини. З наукової точки зору правосвідомість – це сукупність поглядів, ідей, які відображають ставлення окремих людей, соціальних груп до права, законності, правосуддя, їхнє уявлення про те, що є правомірним чи неправомірним [1, с. 220]. Протягом нашого життя на формування правосвідомості впливають зовнішні і

внутрішні фактори, зокрема, темперамент, вольові якості, а також близьке оточення і умови життєдіяльності.

Як зазначив В. Голина, рецидивна злочинність є кримінологічним поняттям, яке тісно, але не цілком, пов'язане з кримінально-правовим поняттям «рецидив злочину». Рецидивна злочинність є специфічною частиною загальної злочинності і становить собою сукупність повторно вчинених злочинів злочинцями, які раніше вже здійснили кримінальне посягання на конкретній території і за певний час. [2, с. 149]. Наразі існує багато випадків того, що опинившись у місцях позбавлення волі, особа піддається впливу злочинної атмосфери, що в подальшому згубно відіб'ється на особі. Перебуваючи у місцях позбавлення волі, окрім несення покарання за вчинений злочин, особа отримує дуже складний життєвий досвід, а саме спільноту злочинців, які стають близьким оточенням особи на декілька років та ізоляцію. Ці фактори можуть вплинути на правосвідомість дуже негативно, адже за певний час особа повністю адаптується до умов життя, які представлені у місцях позбавлення волі, як зазначила В. Батиргарєєва зворотним боком адаптування рецидивістів до умов тюрми є втрата навичок нормального життя поза нею. Унаслідок цього у них формується психологія утримання, яка в поєднанні зі злістю й образою на оточуючий світ стає однією зі специфічних причин рецидивної злочинності. [3, с.28].

Адаптувавшись до злочинного світу, особа не бажає або не може вийти з нього і опинившись на волі, перестає усвідомлювати межі правомірної поведінки. Адже правила тюрми більш чіткі і жорстокі, аніж правила свободи, де презюмується, що особа має усвідомлювати свою поведінку і відрізнити правомірні дії від дій, що заборонені законом. В цьому і проявляється деформація правосвідомості, коли особа вже не може оцінювати власні дії без сторонньої допомоги і вчиняє злочини повторно. Особа не може зрозуміти власної ролі в цьому світі, як наслідок – вчинення повторних злочинів і повернення в більш звичне для злочинця середовище. Також варто зазначити про ту категорію осіб, які потрапляють за ґрати внаслідок помилки, тобто за невчинений злочин. На їх психічний стан окрім всього вищезазначеного впливає ще почуття несправедливості стосовно відбуття покарання за невчинений злочин.

Виходячи з вищезазначеного, маємо суперечність, адже місця позбавлення волі мають на меті перевиховання осіб, що вчинили злочин, а насправді відбувається деформація правосвідомості, що може бути причиною рецидивних злочинів. Ситуація в постпенітенціарній сфері в Україні на даний момент, на жаль, залишається складною. Досліджень з цього питання вкрай мало, а проблема є дуже нагальною. Наразі чинний Закон України «Про соціальну адаптацію осіб, які відбувають чи відбули покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк», де зазначено, що особа може звернутися за соціальним патронажем протягом шести місяців після звільнення з установ виконання покарань, ця допомога здійснюється шляхом виконання комплексу правових, економічних, організаційних, психологічних, соціальних та інших заходів, зокрема надання послуг, спрямованих на їх соціальну адаптацію. Проблема сьогодення полягає в тому, що немає злагодженої методики адаптування особи до життя на свободі, зокрема працевлаштування, вона залишається напризволяще наодинці з власною проблемою і не кожен добровільно може це усвідомити і звернутися за допомогою.

Зважаючи на статистику рецидивних злочинів, яка становить 12-14% у загальній кількості всіх зареєстрованих злочинів [5, с. 340], вважаю за потрібне зробити обов'язковим соціальний патронаж та розроблення більш чіткої процедури адаптації звільнених з місць позбавлення волі осіб, що допоможе запобігти вчиненню рецидивних злочинів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Юридичні терміни: тлумачний словник / В. Г. Гончаренко, П. П. Андрушко, Т.П. Базоватаін.; заред. В. Г. Гончаренка. – 2-ге вид., стереотипне. – К.: Либідь, 2004. – 320 с.
2. Голина В.В. Рецидивна злочинність в Україні: рівень, структура, динаміка // Вісн. Акад. прав. наук України. – 1998. – № 4. – С.147 – 156.
3. Батиргарєєва В.С. Кримінологічні засади запобігання рецидивній злочинності в Україні: автореф. дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.08. Харків, 2010. 50 с.

4. Закон України «Про соціальну адаптацію осіб, які відбувають чи відбули покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк» ред. від 20.01.2018 [Електронний ресурс]. Режим доступу <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3160-17#Text>

5. Кримінологія : підручник / Б. М. Головкін, В. В. Голіна, О. Ю. Шостко к82 та ін.; за ред. Б. М. Головкіна. – Харків : Право, 2020. – 384 с.

Науковий керівник: к.ю.н., доц. В.В. Пивоваров.